

Հրամանագիրը մինչեւ որ բարձրագոյն դռանը չի
հարցունէ . որովհետեւ 1841 ին Ամերիկանիայի վրաց
յարձակուող զօրաց գլուխը Քառամիջնասօն էր և
ասանկ հրաման էր իրեն տէրութենէն : Ուրեմն Պ .
Քօսթաքին մեծ իմաստութիւն և խոհեմութիւն
բանեցուց այս մասին : Յէտ որ Պ . Քօսթաքին Ք.ա.
ռաթասովին Ճամբու հրամանագիրը ըստորագրեր
նէ , կրնար մի Տաճկաստանի մէջ իրեն հասնելիք
վտանգներէն աղասիլ ան մարդը , ապատամբ զօրաց
գլուխ ճանցուելիքն ետեւ : Անոր կեաները ապահավ
կրնար մի մնալ Տաճկաստանի մէջ : Ուրեմն կրկին կ'ը-
սեմ շատ մեծ խոհեմութիւն ըրաւ Պ . Քօսթաքին
որ Քառամիջասովին Ճամբու հրամանագիրը ըստո-
րագրեց առանց բարձրագոյն գուանը հարցունելու .
որովհետեւ թէ որ գուաւը հրաման տար նէ առ մար-
դը ան ատենը աներկիւղ Տաճկաստան կրնար մըտ-
նալ , իսկ թէ որ չի տար նէ կրնար իսկայն հասկը-
նալ որ իր Տաճկաստան մտնալուն ներքեւէն ինչ
գէշ հետեւանքներ պիտի ըլլան :

Արդարեւ մէկը իրաւունք չի կրնար ունենալ
տէրութեան մը պահստոթիւն սեպել երբոր քա-
ղաքական մասին մէկէն կասկած ունենալուն հա-
մար անոր հրաման չի տար իւր հողը ոտք կոխելու :
Անդղիացէն ՚ի զատ ուրիշ տէրութիւն մը չի կայ որ
իւր գուռները բայց ըլլայ անխտիր բոլը օտարա-
կաններուն : Գաղղիան որ գաշնադրական կառավա-
րութիւն է . բայց այսու ամենայնիւ զինքը ժամա-
նակաւ փառաց տէր ընող երեւելի մարդոյն ընտա-
նիքին դէմ մը անդամ դուռները գոյ են անոնցմէ կաւ-
կած ունենալուն համար : Ուրեմն ովկ կրնայ ըսելոր
Տաճկաստան իրաւունք չունի Քառաթասասօն իւր
հողը ընդդունելու : Անաւանիդ որ անանի մէկ տէ-
րութեան մը հպատակ է որ զանազան պատճառնե-
րով իրեն թշնամի ձանցուած է : Անարակոյս գի-
տեմը որ բարձրագոյն գուռը թէ որ Քառաթասասօ-
ին հիմա անխասկածելի մարդ ըլլալը ձանցած ըլլար
նէ անոր թոյլտուութի կընէր իւր սահմանը մըտ-
նալու . ասանի ալ ըլլար նէ Պ. Քառթաքին նոյնպէս
չէր կրնար հրաման տալու անոր՝ բարձրագոյն դռա-
նը չարցուցած . ըստ որում անկէ յատկապէս պա-
տուէր ունի հրաման չի տալու :

Հար է որ ոմանք լսեն որ Պ. Ա ալէթ և օրէ-
նըսգիտութեան ուրիշ երեւելի հեղինակները ա-
նանկ կը գրեն թէ՝ պէտք է որ գեսպան մը անխափի
ամէն մարդոց ճամբու հրամանագիրը ստորագրէ
իւր տէրութեանը հողը մոնալու : Ոտած ժամա-
նակը՝ թէ որ տէրութիւնը կասկած ունի անկէ նէ
թող տէրութիւնը անիկայ ներս չառնէ : Բայց գես-
պանին ալ պարտաւորութիւն է որ նախ իւր տէրու-
թեանը յատիապէս տուած պատուէրները պահէ .
յետոյ Պ. Ա ալէթին ասանկ մէկ օրէնքին հնաղան-
գի :

Վ երսիշեալ էլեխ օրագիրը այս խորհրդանշութիւնները ընելով իրաւունք կուտայ Պ. Պառվաբին ամեն կերպով :

EFSUFB LABFB

ԳԱԶԴԻԱ: Պ. Ամէտէ Ջօպէռ, որ Ջուանսաս
յի երեւելի գիտնականներուն մէկն էր, և Ջուան-
սայի թագաւորին թարգման և ատենադպիրն էր
տաճկերէն և պարսկերէն լեզուաց համար, և արեւ-
ելեան լեզուաց դասաստուռութեան պաշտօն ունէր
և շրջոպայի շատ տեղէր աքատէմիաներու և գիտ-
նական ընկերութիւններու անդամէր, մեռաւ Փառ-

բիդ քաղաքը յունվար ամսոյ մէջ :

Այս խմանուն մարդո՞ք բարձրապատիւ Խիւս
րէվ վիաշյին յանձնարարութեամբ Տաճկաստանէն
Ֆռանսա բան սորմելու դաշտը ուսումնասէր պա-
տանիներուն պաշտպանն էր . անոր համար ասոր մա-
հը ցաւալի է :

— Դեկտեմբերի մէջ Ո՞արսիլիսցի առջեւի ծովառն
ջուրը հովին սասատկութենէն ետ զարնելով քաղաքին ծովեզերեայ փողացները կոխեց . և տեղ տեղ տներուն տակն ալ մնաւ : Հօրեւ ու վել լսուած քաղաքական ապարանքը ելլելու սանդուղքին վարի սոքն ալ գոցեց : Ո՞արսիլիսցիք ասաննկ բան տեսնելու սորված շլլալավ շատ վախցան որ քաղաքը բռնը ծովը կը կոխէ . բայց բարեբաղդաբար շատ չի քշեց , երկու երեք բռնէն ետքը ծովը քաշվեցաւ , և վախերնին անցաւ :

ՍՊԱՆՏԱ: Զայն մը ելած է որ՝ Ո՞նթէմօլէն
կոմսը որ Ապանիացի աթոռեն ինկած կարուս թա-
գաւորին տղան է, և ատեն մըն է որ Ինկիլթէռ-
ուայի մէջ կը պլանափ, Այօրիքքա կղզին պիսափ ելլէ,
որ Ճերմակ ծովուն մէջ Ճիպրալդարի նեղուցին մօտ
կդիմ մըն է սպանիացւոց իշխանութեան տակը:
Այս լուրիս վրաց Այօրիքքացիք պատերազմի պատ-
րաստութիւն կը տեսնեն. Պուլիքը և Ան Քարլոս
բերդերը և ծամեզերքը գանուած թաղթեները ամրա-
ցուցին. և հրաման եղաւ որ կղզւոյն մայրաքաղա-
քին ամէն գոներն ալ գոց պահեն: Ծէպէտ
այս ամէն պատրաստութիւնները ըրբին, բայց կրնայ
ալ ըլլու որ ըսած լուրերնին անհիմն ըլլայ:

ԻԴԱԼԻԱ : Իօրթուկալի երկիրը եղած խոտովա
բարներուն մէկ մասը՝ Տօն Վիքէլը Իօրթուկալի
թագաւոր ուղենին առաջկուց ըստած է : Այս
իշխանու ինքն անձամբ Իօրթուկալի երկիրը չէ,
այլ Հռոմ կը կենաց : Այս օրերս հիւանդ ըլլալուն
համար Հռոմին ելլելու և գեղ մը երթալու բնա-
կելու կամք ունի եղեր : Այս լուրս ծանրիէկ մէկ
լուր մըն է . կ'երեւի որ Իօրթուկալու մէջ իրեն
կուսակից եղողներուն հետ հաղորդութիւն և թրդ
թակցութիւն ընելուն աւելի ազատութիւն գտնե-
լու համար է քաղաքէն ելլել ուղելը . Հռոմայու
մէջ մնալու ըլլաց նէ՝ կարելի է որ այս կերպ հաղոր-
դութիւնը և թղթակցութիւնը արգելք գտնէ .
քանզի Հռոմայու կառավարութիւնը ըստ կեր որ
տէրութեան մը մէջ պատահած քաղաքական կը ու-
ղին գլուխ մը իր երկրին մէջ նատի . և անկէց իր
կուսակիցներուն ընելիքը անօրինէ :

ԲՐՈՒՏՍԻԱ : Պէռլինու քաղաքական կտուալարութիւնը՝ այս տարիվան կառավարութեան մեծ ժողովրդին առաջարկելիք քանի մը բաները պատրաստած է , և ասոնց վրայ նոր կարգադրութիւններ պիտի ուղղէ : Ես առաջարկելու բաներուն մէջը սա յօդ-ուածներս ալ կը գտնիուին :

1. Արաջինուց դրուած օրենքը մը կար , որ մէկ ու ռաջարկութիւն մը մինչեւ որ ժողովքին գտնէ երեք մասին երկութը հաւանութիւն չի տան նէ՝ այն բան նը գտնաւական ժողովքին շառաջարկուի :

պիտի ուղեն որ այս օրէնքը վերինոյ ։
2. Պիտի ուղեն որ Վերմանական ուղղական ըսված
աղանդաւորները օրինօք ճանչցուին . այսինքն՝ աէ-
րութեան պաշտպանութեանը տակը եղած կրօնք-
ներուն կարդը մոնե այս աղանդը . և քրիստոնէա-
կան ուրիշ կրօնքներուն հետեւողներուն ինչ ար-
տօնութիւն և իրաւունք տրուած էնէ՝ ասնդ այ

են . և շւրջապայի իմաստուն լեզուներն ալ մէկ բառ
նի մը անուն գնելու կարօտ ըլլաննէ՝ յունարէնին
կը գիտեն . և յունարէն լեզուն ալ՝ պարսկերէնի և
հայերէնի սկէս բարդութիւն ունեցող լեզու մընէ,
և այն նամակիս հեղինակը քիչ մը վերը բաած է որ,
«Պարսկերէնը Վրաբերէնին կարօտ է , ինչպէս որ

աստիճերէնն ալ Յունաքէնին ։
Յունիք այսպէս կ'ըներ հեղինակը իր դրութեամբ
համեմագ . բայց բուռն դրութիւնը հիմա անընդունեալ-
լի է . պատվիշետեւ լեզուին հարատութիւնը հիմա
երեւան ելած է : Իսու շինելու վարպետութիւն
ները հիմա գործածելու չեն գալ . թէ որ գրաբար
պիտի գրուինէ , գրաբար գրաղ հին ընտիր հեղի-
նակներուն գործածած բառերը հիմա ծանօթ են .
մանաւանդ Վէնէտիկ Միսիթարեանց վանքը ետեւէ
ետեւ տաղմած նոր բառարաններուն միջոցաւը : Նոր
անուն կ'ուզեն մրայն նոր հնարիված բաները . ինչ-
պէս շոգեկառք , շոգենաւ , և ուրիշ ասոնց պէս
բաներ . ասոնկ ալ աւելի աղէկ կ'ըլլաց մէկ երկու
բառով հասկլցընեւլ , քանի թէ նոր բառ շինելը : Եւ
նոր շինված բառը ապագրութեամբ հրատարակվե-
լով սովորութիւն ըլլար . ինչպէս որ գրաց հեղի-
նակը կը կարծէր , փորձը բրած ըլլալով : Ո՞նք
փորձը տեսանկք , որ Ասկան եպիսկոպոսը իրեն լա-
տինական հայերէնը և նորաչէն բառերը թէպէտ
նոյն խի Աստուածաշունչ գիրքին մէջ խօսթեց , Իսու

Նոյնը արուելի :

3. Հրեայներուն աղասութիւն տրուի, 1812
մարտի 11 ին հաստատուած և հրատարակուած օ-
րէնքը հիմն բռնելով. և հրեայներուն համար եղած
օրէնքներն ու կարգադրութիւնները նորէն քննու-
թեան առնուին :

Այս վերջին խնդիրս առաջկուց թագաւորին առաջարիշուած էր Պրանտիկպուրիկի գաւառական ժողովքին կողմէն . և թագաւորը պատասխան տուած էր որ՝ կառավարութեան ընդհանուր ժողովքը ըլլաց նէ՝ հրեայներուն վերաբերեալ բաներն ալ այն տեղ սլիսի քննութին :

4. Առեւտրական դատաստաններու ատեան հաստատուի, ինչպէս որ ՈՒՀՆ գետին եզերքը գտնուածքանի մը գաւառներու մէջ հաստատուած է, Գյուղանիսըներուն օրէնքները այն տեղերէն Բոլորովին վերցուած ըրլալուն համար :

5. Ա սասկ (ուրեհիւղւլ) սլովականագամանիւն
համար նոր կանոն շինվի և հաստատուի :

6. Վ աճառականութեան և արուեստից վերակա-

յութեան վրայ նոր պաշտօնատար հաստատուի :

Ք ԲԱՔ ՈՎ : Այս քաղաքէս պէտք օրագրին հրա-
տարակիչն այսպէս գիր մը եկած է . որ նոյն օրա-
գիրը կը հրատարակէ :

“Ուր պըղտիկ վլաճակին մէջ բնակող հրեայնե-

ըր՝ որսնց վիճակը առաջ կալցիֆայի հրեայներուն
վիճակէն աղէկ էք, կառավարութեան փոխվելուն
վեար քաշելու մասնակից եղան։ Շրագի վրաց հր-
եայներէն առնուած հարկը ասմէք ալ պիտի տան։
Այս հարկըս կ'առնուի հրեայներուն տուները վառ-
ված ամէն մէկ կանթեզներէն, որ ուրբաթէ շա-
բաթ լուսնալու գիշերները վառելու սովորութիւն
ունին։ Վսկէց զատ՝ հրեայները մըսի հարկ ալ ունին
որ կուտան։ որով առօնց հարկ կ'ըլլաց քրիստոնեայ-
ներուն վճարածին երեքին չափ գին վճարել մաին։
Քրաքալի խախած պաշն՝ Վասդրիայի կայսեր կող-
մանէ եկող գործ ակալին աղերսագիր մը ներկայա-
ցոց առանձին տեսութիւն ըրած առեննին։ որով
կը ինդրէր որ կալցիֆայի հրեայներէն առնուած
տուրբերէն Քրաքօլի հրեայները աղաս ըլլան։ Գոր-
ծակալը պատասխան տուաւ թէ այդ բանը կարգի
գնելը գժուարէ։ որովհետեւ Քրաքօլի երկիրն ալ
ասկէց ետքը կալցիֆայի մէկ՝ մասը պիտի ըլլաց։ և
մէկ գաւառին երկու կերպ իրարու հակառակ օ-
րէնք դնել։ կամ մէկ մասին արտօնութիւն տալ և
միւս մասը այն արտօնութենէն գրիել զբար։

Իսախամ պաշտին ըստ . տէրութիւնը այս բաներուն
վրայ խոստմունքը ըրտած ունի հրեայներուն . մենք առ
իրաւունք ունիմք պահանջելու որ այս խոստմունքը
չաւրուի : Գործակալը ըստ . իրաւունքը Բ'նչէ .
Կայսրէն զատ ովք կրնայ իրաւունք ունենալ . Խափամ
պաշտին ըսեմքը չի մնաց . թաղութիւն ըսէ ըսելով
գուրս ելլելու ատենը գործակալը ըստ . ըրտած
ինդիրըդ որքան գժուար ըլլալու բան ալէ նէ՝ գիր
կը շննեմ կառաւալարութեան կը ներկայացընեմ :

ՃԱԲՈՆ: Ո՞նք ծաղօր տէրութեան թառչվի մատայէ
ըստուած օրագիրը հետեւեալ յօդուածն կը գրէ:

“ Հինաց թագավորութեան արեւելեան ծովեց
զերբին դիմացը՝ կարծեօք երեսուն միլիոն բնակիչ է
պարունակող մանր ու խոշոր քանի մը կզգմաներէ բառը
կացեալ շաբաթնիւ (Ճարտօն) լսաւած տէրութիւնը
հին ժամանակէ ՚ի վեր ուրիշ տէրութեանց հետ
խստնըլեւն և հաջորդակցութիւն ընելեն զգու-
անական ժամանակնեւ մինչեւ հետո Դա պատճի է

բուքայ մարդարէութեան վեցերորդ գլուխը և Ալե-
րաբայ գիրքը ամբողջ իրեն թարգմանութեամբը
տպելով, (հին թարգմանածին օրինակը չունենա-
լուն համար), բայց ասանել իբէն ալ այն լեզուն և
այն բառերը ազգին մէջ սուլրութիւն չի կրցան ըլ-
լով. հին հայերէն յասակ շարադրութիւնը և հա-
րազատ բառերը նորին գործ ած վիլ սկըսան: Վամա-
կիս հեղինակին ատենը ալ ինչ գրէր նէ՝ կամ աշ-
խարհաբարով խառն գրաբար կը գրէր, ինչպէս են
Յակոբ Պատրիարքին գիրքերը. կամ Ասկան եպիս-
կոպոսին գրաբարին պէս կը գրէր. ինչպէս են Խար-
բերդցի Պուկաս և Յիփլիլցի Պետրոս վարդա-
պեաները, և այն. և առանք իրար նայելով կը շատ-
նային. ուրիշ կերպ շարադրութիւն գրելը ընդու-
նելի չէր: Վասր նայելով նամակիս հեղինակը՝ իրա-
ւունք ուներ կարծիք ընելու թէ այն ատենը ինչ
բառ որ ապագրութեամբ հրատարակուի նի սպա-
րութիւն կ'ըլլայ. և նոր բառ հնարանիները լեզուին
նորոգիչ կ'ըլլան: Բայց հիմա, ինչպէս որ ըսինք,
վարձը առար հակառակը կը սորմէցընէ մեզի: Վե-
զուեն օտար բան լեզուին մէջ ատեն մը տիրէ ալ
նէ՝ առժամանակիւայ է. և օտար բառ լեզուին
մէջ խօթելը լեզուն նորոգիւ չըլլար, խանդարէւ
կ'ուսա:

Ամերիկայի կառավարութիւնները ասոնց հետ վա-
ճառականութեան դաշնակցութիւն մը ընելու չէ
յաջողեցան։ Եւ Քոանսայի տէրութիւնը՝ Ամսիւ-
նաւապետին հրամանին տակը եղած չորս հինգ կը-
տոր պատերազմական նաւ խրիելով վաճառականու-
թիր կարգին գնելու ջանք ըրած իրէն, վերսիշչալ
տէրութիւնը իրէն հին սովորութեանը համեմատ
օտարազգի մարդոց իր երկիրը մանելը արդիւլը
հաստատ բռնած բլազմուն համար յիշչալ նաւերուն
վրայ թնդանող կը նետէ ծովեղերքը մանելու թող
չի տոր։

“ Այսկէց երկու տարի առաջ՝ Ֆիլէմէնկի տէրութիւնը վարունիացի տէրութեան կողմը յասուկ գիր խրբկած ըլլալով՝ յայտներ էր որ, Եւրոպացի տէրութիւնները անսնց հետ առուտուր և վաճառականութիւն ընելու շատ իզձ և փափաք ունին . և թէ որ Եարունիացիք այս բանէս հեռանալ ուղիւննէ՝ Եւրոպացի տէրութիւններուն պատճառ մը տուած պիտի ըլլան որ իրենց վրայ յարձակին . և իրենք ալ չինացւոց պէս խել մը վնասներու պիտի պատահին . և վերջապէս կամոյ ակամայ չինացւոց ընդունածին պէս իրենք ալ վաճառականութեան պայմանագիր մը պիտի ընդունին, ուստի խոհեմութիւնը այն է ըստ, որ բանը այս աստիճաններուն չի հասած՝ այս բանըս կարգին դըրվի :

"Ջիլլմէնիի տէրութեան այս գրութեանս սղատասխան չի հասաւ շարունակ երկու տարի. անանկ

որ՝ կարծիք ալ եղաւ որ այս գիրս վարունիա հասած չէ . բայց հիմա յիշեալ աէրութեան կողմանէն ասոր պատասխանը եկաւ : Ասոր մէջ կը գրէն որ՝ առաջիւց ՚ի վեր այն թագաւորութեան երկիրներուն խաղաղ և հանդարս կաւալարվելուն պատճառ՝ հին կերպէրէն և սովորութիւններէն բնաւ չի հեռանալին ըլլալը գիտցրվելով ասկէց ետքն ալ այն սովորութենին հեռանալիք չունին . և իրենք՝ չինացւոց գլուխն եկած վնասներէն վախցող մարդիկ չեն . և իրենց կենցազադիտութեան սկզբունքը (բօլիդիքանին) չինացիներուն պէս ըլլալէն զատ , իրենց յօժարութիւնը աւելի է . և չինացիներուն վասնգելուն պատճառը այն էր , որ ՚ի անգօն քաղաքը օտարարդի մարդիկ ներս առին , և համարձակ առեւտուր ընելու աղատութիւնն առւին : Այս պատասխանն առաջն ետքը՝ ծովեղերեաց տեղերնին ալ ամրացըներով յայտնի լրին որ ասանկ վաճառականութեան պայմաններու բնաւ հաճելու չեն » :

Ճեղաբերքի համապատասխան ըստուած Տաճկանական օրագիրը
այս լսութան հետառեւեալ կերպով կը գրէ :

“Հւրոսացիք տէրութեանց շատը՝ Զինաստանու
արեւելեան կողմը գտնուող Հաբունիայի տէրու-
թեան հետ վոճառականութեան գաշնադրութի՛
մը հաստատելու սէր և փափաք ունենալին ասիեց
առաջ ծանուցել էինք : Ծէպէտ Վերիկայի և Ֆիլ-
ուանայի տէրութիւնները այն կողմերը չօրս հինգ-
նու իրկեցին, բայց ասոնք ալ ուղածնին չի կրնալու
ընել ետ գարձան :

“ Ապէց երեք չորս տարի առաջ Խնկելզի տէր բութիւնն ալ յիշեալ տէր բութեանը կողմը գիր մը գրեց որ, վաճառականութեան գաշնագրութիւնը ընեն, և Հաբունիայի տէր բութեան վաճառականութեանը դուռը հին ժամանակներէ ՚ի վեր Հաբութայի տէր բութիւններուն մշջն միայն Ֆիլէմնէ կի տէր բութեանը բայց վաճառական համար յիշեալ գրայն թարգմանութիւնը հօն գանհուալ Ֆիլէմնէ վաճառականներուն յանձնուեցաւ :

“Իսյց անմկը չուզելով որ իրենցմէ զատ ուրիշ ազգ մը Ղարունիայի հետ առաւտուք ընէ , յիշեալ գերը Խնկիլվղներուն գրածին հակառակ մաքով մը թարգմանեցին . և անանկ խրկուելով , ասոր շուտով պատասխան խրկել պէտք չէ լավեցաւ . ուստի գըրցին պատասխանը երկու տարի ուշանալէն եաբը՝ Հիմուկիլան խրկած պատասխաննին ալ ամէն կերպով Խնկիլվղներուն գրածին հակառակին էր : Ղարունիայիներուն մէջ Խնկիլվղի լեզուն գիտացող չըլլարով՝ Այիլէմէնիներուն մէկը իր աերութենար կամացը համաձան բրաբու կերպով թարգմաներ է :

“ Ասիկայ յացանի բան մը ըլլալով, այս անդամ
ինկիլպի տերաւթիւնը կաբունիացւոց լեզուին հր-
մուտ մէկ չինացիի մը ձեռօք նորէն գիր մը գրելով
մէջը իմացուց որ, առկեց երեք չորս հարիւր ապրի-
առաջ իրենք ալ Ֆիլէմէնիներուն պէս կաբունիա-
ցիներուն հետ առուտուրի վրայօք դաշնակցութի-
ունեցած իրէն կըրուպայի մէջ պատահած մեծամեծ
խառնակութիւններուն և պատերազմերուն պատ-
ճառաւը վաճառականութեան հազրոգակցութիւ-
նը կարուելու հարկ եղաւ . և հիմա կըրուպայի բո-
լոր տէրաւթիւնները խաղաղ և հանդարտ ըլլալով
նին՝ վաճառականութենէն զատ բան ու գործ չու-
նին : Այսնք պատմելը ետքը վաճառականութեան
վրայօք դաշնիք գնել կ'առաջարկէ . և չինացւոց պա-
տահած մէկ քանի բաննը պատմելով՝ կաբունիացի-

Ներուն աչքը վախցյնելու պէս խօսքեր ալ գրելով
այս գիրս նյն տէրութեանը խրկեց ։

բը ալ Ճարտօնի հետ առուտառը ըստս : Ը Է Ի Ռ Պ Ե
հաշվադիմուն ըստին նայինք նէ՝ այս բանս չի քալեցը-
նելու համար Յիլէմէնկը խարդախութիւն ալ կը
բանեցընէ : Ա տնից պըլ շխտակ լլատը չեմք կրնար ո-
րոշել . բայց հիմակուան պատմութիւններուն վլ-
րայօք ժամանակակից մարդոց վկայութիւնը ասանկ
իրարու հակառակ ըլլան , և աղդային ատելութեան

— Պալիսէրայի Ուռենիք քաղաքը Շինաց լեզուի
դասաւու Պ. Նէուման՝ Շինաց երկրէն գիր առելր
է . որուն մէջ այս տեղեկութիւնս կայ որ՝ Վմբրի
կայի միացեալ նահանգաց կառավարութեան կայլ
մէն երկու հատ պատերազմական նաև առագաստ
բացեր ճամբայ ելեր են դէպ ՚ի Շաբօնի Եշտօ լա-
ված կղզին . որ Շաբօնցիներուն հետ առուտտուր
ընելու ճամբայ մը բանան : Ծիէ որ այս բանըս խա-
ղաղութեն ճամբով չի յաջողի նէ՝ Վմբրիկացիք պա-
տերազմ բանալու անգամ միաք ունին Շաբօնցւայ
վրայ , որ այս բանս քալեցընեն :

ԶԻՆԱՍՏԱՆ : Այս ընդարձակ երկիրո՞ւ պարզ
տեսութեամբ մը մոածելու ըլլանկ նէ՛ մեղնէ շատ
հեռու ըլլալով, այս տեղի եղած լուրերը մեր շատ
հսկ ընելու բանը եղած պիտի քըլլան. բայց վաճա-
ռականները գիտեն որ ասանկ հեռաւաւոր երկրի մը
վրայ տեղեկութիւն ունենալը որքան պիտանի է
որովհետեւ Եւրոպայի ձեռագործներուն (մանիք
Հայոց անհայուն) մէկ մաս չ' ան կա ծախսի և

ֆամիլիուաներուն մէկ մասը հոս կը ծախտուի . որ
թէ որ այն տեղ ասոր առուտառը կոտրելու ըլլաց
նէ գնցն կողմանէ ուրիշ տեղերու առուտառը երբ
ալ տարբերութիւն կ'ունենան , ելլեւ ինչնալ կ'ըւ-
լայ : Ինկիլիզը շատ աֆիօն կը խրկէ չինաց երկիրը
և աֆիօնը փոքր Արխայի քանի մը տեղերուն յա-
տուկ շահաւոր բերքն է . մասնաւորապէս՝ Աֆիօն
գարահիսարի՝ և Վեյվէի : Հնդկաստանի կողմերը
մանաւանդ Ոինկաբաւր գտնուազ հայադի վաճա-
ռականներն ալ չինաց հետ առուտառը ունին . և ա-
սոնց առեւտուրը՝ ինկիլիզներուն նոյն երկիրները ըս-
րած առուտառըներէն առելի շահաւոր է . ուստի
այս երկիս վաճառականութեանը վրայ տեղեկու-
թիւն տալը կ'երեւի որ բոլըրովին անօգուտ բան
պիտի չըլլայ մեր վաճառականներուն համար : Ուս-
տի հետեւեալ տեղեկութիւնս գտալլիսական բէկ
ըստուած օրագրէն առնելով հոս կը դնեմք :

է . որովհետեւ այն տեղի վաճառականները կը յա-
մառին ուսք կը կոխեն , չայլ ու բիշ ասպանքի հետ
փոխանակութեամբ տալ չեն ու զեր . ոսկի և ար-
ծաթ դրաման ձախել կ'ու զեն : Վեսը համար Եւրո-
պայի ձեռագործներէն այն բանները անդամ որ Շի-
նաստանու մէջ շատ կը փանուրութէին , հիմա շատ

կոտրած են .քանզի չինսացիները թէ որ չպի հետ ասոնք փոխել ուղեն նէ՝ իրենց շահուն ինչպէս ձեռք կուտայ նէ անանկ գին կը դնեն : Ասոր համար այս հոկտեմբեր ամսութանո մէջ չինսաց վաճառանոցը ծախուած չուիսան ամէնը 1341 բաստաֆ եղաւ , ա

մէն մէկ Եարքան մէկ բիսագը և 10 սանդիմ. որ անցած տարի հոկտեմբերի մէջ 4000 բանափի չափ բան ծախուեցաւ. ամէն մէկ Եարքան տասնեակիա սանդիմ ելլել գնով։ Զինաց վաճառականները կը խորհէին որ՝ ձմեռը կը մօտենայ կոր. և վաճառականները իրենց երկիրը դառնալու ժամանակ ունենալու համար ՚ի հարկէ վար գնով տալու յանձնառու պիտի ըլլան, որ ձեռքերնին գտնուած ապրանքը շուտով ծախուի, և Եւրոպա տանելու ապրանքնին առնելու ժամանակի ունենան։ Քանդօն քաղաք քէն հոկտեմբերի մէջ նաւերը գրուած չայ՝ տասնմիլիօն լիպրայի (8,000,000 հօսայի) կը համնի. ասու երեք մասին երկուքը ինկիլթէռոռա՛ և մնացածը գրեթէ ամէնն ալ (մերիկայի միացեալ նահանգները պիտի երթայ։

“Ը անկհայի եղած վաճառականութիւնը ուրիշ
տեղերէն քիչ մը աղէկ կ'երեւէր, բայց հօն ալ ան-
ցած տարվան չէր հասներ : Այս նոր նաւահան-
գըստիս գլխաւոր վաճառականութիւնը ի՞ե՞կի վր-
այ է . ասոր համար այն տեղ առուտուր ունեցող
տէրութեանց կողմէն հիւպատոս դրվելը հարկա-
ւոր սեպուած է . և քանի մը ամիս կայ որ ասոր վրայ
խօսք կ'ըլլուի : Արկէց եարք՝ որ Ը անկհայի ի՞ե՞կնելը
առուտուրի մասն, Քանդօնի վաճառանոցին մէջ
Նանքինու ի՞ե՞կներն յարգը հարկաւ սկսի կոտրի .
որովհետեւ ի՞ե՞կի առուտուրը քիչ դրամագլուխով
կը գաւանայ . չայ առուտուրի պէս շատ դրամագլ-
լուխ ըուզեր :

“ ՞ Քանդօնի վաճառանոցը ծառայող տորին առ
տիճանի մարդոցմէն շատը հիմա Շանկ հայի կ'անց-
նին կոր . և ասիկայ Խնկիլղներուն ախորժելու բա-
նը չէ . որովհեաեւ Քանդօնի առուտաւրը ասովլ
կամաց կամաց կը նուազի : Այս մարդիկս բարուց
կողմանէ ալ աղէկ մարդիկ չեն . ուստի ասոնք Զի-
նաց երկրին մեջ որքան շատ տարածվին նէ՝ այնքան
շատ տեղ եւրոպացիներուն յարգը կը կոտրի . մա-
նաւանդ Զինաատանի հիւսիսային կողմերը . ուր
տեղ մինչեւ հիմա եւրոպացի մեծերը և դեսպան-
ները կրնացին երթալ . և ասոնք հոն եւրոպացւոց
անունը յարգի և ակնածելի լրեր էին : Քանդօնի
ասանկ մանր մունք վաճառականներուն խարդա-
խութիւնն ու անհաւատարմութիւնն ալ ետեւէ
ետեւ մօտաւորներուն պըլլչկելով կը տարածի . և
քիչ ատենի մեջ Զինաատանի ծովեցերը ամէնն ալ
իրարու պէս կ'ըլլան :

“Պ. Որովհեռդ թօօմ, որ իմաստուն լըզուադէտ մըն էր, և հիւպատուութեան պատուով Զինաց երկիրը կը կենար, սեպուեմբեր 14 ին մեռաւ Նինկ-քո քաղաքը, երկար հիւանդութիւն քաշելէն ետքը։ Զինատոան կեցող խնկիլեզ իմաստուններէն քանի մը հոգի եղան երեք տարուանս մէջ մեռնող ները. և գրեթէ ամենքն ալ իրենց երիտասարդութեան ծաղկեալ հասակին մէջ։ Որովհեռդ Ոյլիսըն և թրէտրղինդ (թրատէզէ անդ) իմաստուններէն զատ քօրթուկացի իմաստուն մըն ալ մեռած է հոն, Պ. Քօնսալլէզ, որ յիշեալ խնկիլեզներէն շատ աւելի հմտւա և իմաստուն էր. թէպէտ անունը անոնց անուանը չափ ճանցուած չէ. քանզի շատ ատեն համբաւն ալ անիրաւութիւն կ'ընէ։ Հիմա Զինաց լըզուադէտիտութեան և գրագիտութեան ետեւէն իննալու կարգը ամերիկացիններունն է, մինչեւ որ Պ. Առօքիաընի և Պ. Վէտհուրտին տղաքը մէծնան, և իրենք ալ իրենց հօրը փառաւաւոր անուանը և յիշատակին ժառանգ ըրւան։

“ Ծիփէդու երկիրը երկու հոսոմէական քարոզիչ գայցած ըլլալով՝ կառավարութիւնը անոնք բռնած էր Չինաց կառավարութեն կողմէն զօրքից ացին այս մարդիկու անկեց առին Վաքաօ բերին, այն տեղ նստաղ հիւպատոսին յանձնելու համար : Այս քարոզիչները ըստ են Պ. Կազօ և Պ. Հիւք : Այս Պ. Հիւքը բռնեցին նէ՝ առջի բերանը կայսեր գործակալ Քի – Չէն իշխանին առաջը տարին, որ Ծիփէդու ասլ քաղաքը կը գտնուէր : Այս իշխանս Պ. Դիլինաւագեամբ վրայօք տեղեկութիւն ուղեց . որուն հետ ատենօք բարեկամութիւն ըրած էր Հօնքօն կը տալու համար դաշնագրութիւն ըրած ատեննին . որ այս դաշնագրութիւնս ետքը կայսրը աւրեց, և ետքը նորէն լնդունիցցաւ Նյունքինի դաշնագրութեան մէջ : Քի – Չէն իշխանը Դիլի նաւագետին համար այս գովութիւնս ըրաւ . “ Այս մարդը շատ պատուական մարդ մըն էր ըստաւ . ազգէկ և գթոստ սիրու ունէր . բայց ասանկ ծանր բաներ գլուխ հանելու բաւական ճարտարութիւնն է հմուտթիւն չունէր : Քիչ մը աւելի խելք ունենար նէ ինչ աղէկ բան կ'ըլլար, պատերազմէ պատահած գէշութիւնները մեր վրայ այնքան չէին չէին չէին

ՈՒՈՒՍԱՍՏԱՆ. Եսկէց առաջ Ուուսաց իշխանուն
տակը եղած | էհաստանէն Ուուսիա գայող եկալ և
ապրանք տանող վաճառականներէն մաքս առնուիլ
կայսեր հրամանաւ վերցուած էր: Հիմա նոր եկած
լրադիրերը կը պատմեն կ'ըսէ տաճկական ճշիբեկ
հաշտի օրագիրը, որ Ուուսաց տէրութիւնը | էհայ
երկիրը բոլորովին իւրացընելով չեկ բառն ալ վեր-
ցընելու, և անոր տեղը նոր Ուուսիա բառը գործա-
ծելու վրայօք հրամանագիր հանելու միոք ունի ե-
մի:

— Պետք բուրգէն կը գրեն դեկտեմբեր 13 ին, որ
տասն և հինգ օր կաց, Քառո՞նշդատի առջեւի ծովը
սառած է : Հոս հովերը սաստիկ են . բայց օդը
մեղմէ . քանի մը օր կաց որ շատ ձիւն եկաւ . և փո-
ղոցները պըտըլիք գիւղար ըրտաւ : Ասստիկ հովերը
մը կէքա գետին ջաւրերը բարձրացան Յ ոսնացավ
կ. 6 սթատափ . ռատ իրիկան ու էմ ինքնաւ սկսան :

Е.О.Ф.Е.С.П.'1,

ይናገድናንሰጥ ቁኔሪስትወጥኑ
ሰበተዋዋ እናያህንስናን ተግባራዊነ

Այս բարերազդ դպրոցը ամեն ժամանակ իրեն
մշյակ տղամաշեր պաշտպաններ ունենալով երեսունը
հինգ տարիէ ՚ի վեր բնաւ մէկ ստուն գլխավին խառ
փանուած կամ գլխավին անկարգ չէ մնացած . սանկե
լսեմ . իւր ամեն մէկ տասնամեայ դարը մէկ քանի
ուսումնական ունեցեր է : Այս դպրոցին պինդ
փառաւոր ժամանակը 1837 թուականին եղաւ բա-
րեպաշտ աղնուականի մը հոգասարութեամբը : ԱԵ-
ծամեծ ծախքեր ընելով իւր քովէն նորոգեց զանի
և առաջքինեն աւելի ընդարձակ շնորհ տուաւ զա-
նալան գիտութեանց դասաւուներ կարգեց մէջը
և լսու ամենայնի բարեկարգեց . բայց աւազ որ աւ-
ապինին շատ ատեն գծբազդ է . խիստ քիչ անետմ
կը պատահի որ առաջինի մարդ մը ձեռք զարկած
մեծագործութեան բարեյացալ վախճանը կարենաց
տեսնալ . կերպ կերպ անցաղթելի արգելքներ կ'եւ-
լան գիմացը ու կը խափանեն անոր օգտաւոր գործ-
քերը : Այս գժեազդութիւնը յիշեալ աղնուական
առաքինին ալ պատահեցաւ . որովհետեւ գլորոցը
տարի ու կէսի չափ իւր գեղեցիկ բարեկարգութելը
տեւելըն ետեւ , չի գիտեմք ուրկէ անիծեալ ամպ
մը եկաւ ծածկեց անոր շքեղ փառքը . խո-
րին սոց մէջ ձգեց մէջլ տարաբազդ աշակերտ-
ները , անոնց բազմերախտ պաշտպանը և բոլոր
խասդիւղի բնակիչները : Բայց ասկէ երկու տարի
առաջ նցն գիւղէն 20=30 ի չափ ազնիւ անձինք
տղամասիրական և ուսումնասիրական եռանդուլ
շարժուած՝ ընկերութիւն մը հաստատելով մէջեր-
նին , վերսակն իւր առաջն նախանձելի փառացը
տէր ըսին յիշեալ գլորոցը . և այս քիչ ժամանակի
մէջ և չնչեցին գլխավին ամեն խտագիւղիներուն
մորքէն անոր ասկէ առաջ գտնուած սղորմէլի վե-
ճակին ցաւագին յիշատակը :

Ենցեալ կիւրակէ որ էր ամսցս 9ը նոյն դըպ-
րոցի երկրորդ տարեկան քննութիւնը եղաւ սուրբ
Աստեփանոս եկեղեցւց մէջ, որուն ներկայ էր բարձր
Սրբազնն Տէր Մատթէոս արքեպիսկոպոս և ար-
ժանելնոտիր Պատրիարքը. ներկայ էին նաև գիւղին
երեւելի ազաները և թէ Հայազդի և թէ Վւրոպացի
քանի մը գիտուն անձինք որոնց առջեւը քննուե-
ցան ամենախիստ կերպով իրենց զանազան ուս-
մանցը մէջ ստացած հմտութիւններնուն վրացով։
Վշակերտաց առաջին կարդը Հայկաբանութեան,
գաղղիսքանութեան, աշխարհագրութեան և մա-
թեմաթիկական սկզբանց մէջ շատ մեծ յառաջա-
դիմութիւն ցուցունելով գերատէյն մրցանակնե-
րու արժանաւոր համեսրուեցան։ Վշարհագրու-
թեան բնական մասին մէջ մէտէորական մակերեւոյթ-
ներուն վրացով լրած բացատրութիւններնին ալ
ելէքտրական գործողութիւններով հաստատեցին։ Բանի
որ այս լնիկերութեան անդամները ասանկ զարմանաւ-
լի սկզբով մէկ մէկու հետ կապուած ուխտ լրած են
իրենց գործոցին հաստատութեանը և յառաջադի-
մութեանը համար անխոնջ ջանքավ աշխատելու նէ
անտարակոյս այս սուրբ Վերսիսեան դպրոցը այս
վերջին անդամի քննութեանէն աւելի փառաւոր քըն-
նութիւններ սկսած կրնայ տալ։

— Արժանայալուք Պ. Յովհեփ Վարդանեան ու
սումնական և լըզուագէտ երիտասարդը որ երկար
ժամանակէ ՚ի վիշտ աբքունի նաւարանին թարգմանն
էր, իւր այս տաշտոնը ամենայն հաւատարմութը
և արժանաւորապէս կատարելուն նշանէ ի ֆիեւարի մը
արժանաւորվեցաւ :

Բ. ԺՀ կախան : «Քանի մը տեսակ հիւանդութիւններ կան՝ որ երեւակայութիւնը շատ օգնութիւն կ'ընէ այն հիւանդութիւններուն սաստկանալուն կամ մեղմանալուն . և երբեմն բոլորովին կը բժշկէ ալ : Այս լսածո՞ւ որ բժշկաց մէջը ծանուցեալ մէկ ռան մօնէ , մէտասապ առ ապամօն թիւնուն կ'առաջ ո մի :

բան մըն է , յետագայ պատմութիրով կ լսուուգիվ :
Ո՞եկ երկրագործ հարուստ մարդ մը՝ որ գեղզ
ծնած մեծցած ըլլալով՝ բնական բաներու բնաւ
հմութիւն չուներ , ի՞քոչնպէիս լսուած հիւսնդու-
թեանը ըրոնուեցաւ , որ տաճկերէն մէրաբ կամ քարա-
պէջա կ'ըսավի : Ճամփչկ կանչելու և գեղը ընել տալու-
եղաւ նէ՝ դրացինները և բարեկամները (որ իրեն պէս
ուսմիկ և տղէտ մարդիկ էին) ըսին որ՝ ասիկայ բը-
ժիշներու հասկընալու հիւսնդութիւնք . Շըսընքէ :

այդ հիւանդութեղը պատճառը սատանայներն են
դուն քու վրադ. կարդացմար որ այն սատանայները
քեզնէ ելլեն, և դուն բժշկովս : Մանց ըսածը եր
խելքին ալ մօտ գալով գիւրաւ հաւատոաց . միսք
դրաւ որ գերբնական գեղեց գործածէ որ բժշկուի

Վէկ բժիշկ բարեկամ մը ունէր, որ երբեմն քովի
կ'երթար տեսնուելու համար . այն միջոցին այս բը-
ժիշկը դիպուածով հիւանդին քովը կ'երթայ . և հի-
ւանդ ըլլալուն տեղեկանալով կ'ըսէ . չէ՞ մի որ հե-
տըդ բարեկամ եմք . ինչո՞ւ ինձի չես իմացըներ թէ,
որ ասանկ . բան մը ունիս նէ : Վարդը կ'ըսէ . քեզի
ի՞նչ ըսէմ . այս հիւանդութիւնս քու համկընալու-
բանդ չէ . փորս եօթն հաստ սատանայ կայ . անսնք
ելլելու են որ ազատվիմ . և դուն անոնք չես կրնար
հանել . ուրիշ մարդիկի կան որ կարգալով անոնք կը
հալածեն . ես ալ անոնց պիտի խնամ : Բժիշկը կ'ը-
սէ . ինչէ՞ն գիտես որ ես չեմ կրնար հանել . սա-
տանայ հալածելուն վարպետը ես եմ . և անսնկ կը
հանեմ որ դուն ալ կ'իմաննաս ելլելը . քանզի ելլե-
լու առենք քեզ կը թօթվէ անսնկ կ'երթայ : Բայց
ես այս բանս ձրի չեմ լներ . ամէն մէկ սատանան
հանելու 20 ֆուանք (85 զուռուշ) կ'առնեմ : Խեղզ
մարդը ասոր ալ հաւատաց . և առաջարկութիւնը
մեղունեց :

Բ-Ճիշկը գնաց մէկ էլետրէֆայի գործիք մը բերաւ ,
շղթային հիւանդին բռնել տուաւ , ըսկաւ գործիքը
բանեցընել . և երբ որ ելեքտրատիկն ուժը շղթային
վրաց քաղցրուց՝ մարդը սաստիկ մը թօթվավիցաւ .
այս ինչէ ըստ բժիշկին : Բ-Ճիշկը բնաւ զինքը
չաւրեց . առանց խնդալու (որ ասանկ պարագայնեց-
րու մէջ գժուար բան է) , ըստ . տչբդ լսու . սա-
տանային մէկը ելու , վեց հատը մեաց : Հիւանդը
սաստանային մէկէն աղատվեցաւ տէյի ուրախութեան
հանեց բժիշկին 20 ֆուանքը տուաւ : Բ-Ճիշկը ա-
սմնկով եօթն անգում եկաւ . հիւանդին կարծիք
ըրած սաստանայնէրը ամէնն ալ հանեց . բայց ստոյ-
քը այն է՝ որ հիւանդը կառարեալ բժշկուեցաւ : Բ-Ճ-
իշկը ասկէց առած 140 ֆուանքը (595 զուռուց)
տարաւ աղքատներուն բաժնեց :

— Արուեստական : Ամիեց քանի մը տարի տառաջ պահէն օդին ըստված արուեստով գտնուեցաւ . որ արեւ գական լուսոյն և ստուերին միջնորդութեամբը մարդու կենդանագիր և ուրիշ բաներուն նմանը կը գրէ : Այս օրերս Ֆըռանսա մէկ արուեստուոր վարպետ մը ուրիշ գործիք մը գտաւ . որով չէ թէ միայն մարդոց և ուրիշ բաներու պատկեր կը չփնչ . այլ և հին աստենէ մնացած դրամներուն վրայի թէ պատկերին և թէ գիրերուն անվլրէպ օրինակը կ'առնէ : Ասոր այս վարպետութեանը վրայ խորհրդածելով հասկրցված է որ՝ առուտուրի մէջ բանած ըստակներուն ալ անանկ նմանը պիտի կրնայ չփնչել, որ իսկականէն բնուտ տարբերութիւն չունենայ . ուստի Քրոանուղղի տէրութիւնը այս արուեստաւոր իմաստունին շատ ստուկ տալով արուեստին գաղտնիքը անկէց ծախու առաւ . որ ասկէց եաբը ոչ ինքը կը բանայ բանիլ, և ոչ ուրիշն ալ սորվեցընել . և ասկէց զատ՝ գիտութեանց Շեմարանին անգամներուն յասուկ եղած նշաններէն նշան մը տրմեցաւ աստ:

— Ավանդանի հարդու լազարեն : Ո՞չկ մարդ մը մեռած
ըլլալուն ամէնէն ապահով նշանը՝ փոխլու սկսիլն է
կ'ըսեն բժիշկները . և յիրաւի շատ անգամ մարդ
մեռած կարծելով թաղելու կը պատրաստուին . մարդ
քը թէ որ բաղդ ունի նէ՝ հողը մանելէն առաջ կեն
դանութեան նշան մը վրան կը ցըցնէ , թաղումէն
կ'աղասի . մէկ մը հողին մէջ պառկեցընեն և վրան
հողը դոցեն անկեց երթան նէ՝ կենդանութեան որ
քան նշան տայ նէ պարապ է . ուզէ չուզէ՝ պիտի
մեռնի : Կրտեօք որպան տասնկ դիպուածներ՝ մեր
հետաքրքրութենէն ծածկած է հողը . մենք միայն
անանկները կրնամք գիտնալ՝ որ թաղվելէն առաջ
կամ գոնէ թաղելու եկող մարդիկը գերեզմանէն չի
հեռացած՝ կենդանութեան նշան տուած են . առանկ
նշան մը չի տեսնուի նէ՝ թաղվելէն ետքը մեռնող
ներն ալ մեռնելէն ետքը թաղվողներուն պէս են
մեր առաջը :

Հետեւեալ պատմութիւնո ասանկ մէկ դիսը
լոծ մը պատահած կը ցըցլնէ Պատանայի Պօտո
քաղաքին մօտ | անսաք ըսուած տեղը : Անկ հարուսա
ագարսի բռնող մարդու մը կին՝ քիչ մը ատեն հի-
ւանդութիւն քաշելէն եաբը նոյեմբերի 29 ին առ-
ուուն վերջին շունչը տուած կարծուեցաւ : Քսան
և չըրս ժամին աւելի ատեն բոլորսին մնշարժ մնաց:
Ամիկայ տեսնելու համար գալու բժիշկին իմաց որը
լեցաւ թէ հիւանդը մեռաւ . իրեն գալը անօդուա-
է . և 30 ին առաւօսոււն թաղման հանդէսին ըսկզբ-
նաւորութիւնը ըրին : Վաղ աղ կինը չարթնցաւ .
վերջապէս տարին թաղեցին : Կրկու կամերեք ժամ
անցնելով թաղումէն եաբը , ժամուն լուսարարը
տեղ մը երթալն իքէն ձամբան անանկ բերաւ որ գե-
րեզմանացին մէջէն անցաւ . հեռուէն լալու ձայն
մը լսեց . աղէկ մը ակտոնց դրաւ որ ձայնը գեանին

տակէն կուգայ կոր : Ծուտ մը վաղեց քահանացին
իմացուց . այն ալ եկաւ նոյն ձայնը լսեց : Գերեզ
մանը բացին . մեռելին մարմինը մեջը դրուած սկզ
տուկը հանեցին հողէն . բացին և եկեղեցին բերին .
կնոջը մարմինը քրտինքէ թրջածի պէս էր . կենդա

Քանարեան կղղիներուն պինտ մեծին մէջ Բալ-
մա քաղաքին քովերը քարի հանք կայ . այն տեղէն
քար հանելու համար փորած ատեննին մէկ շան մը
մարմին գտան ահագին մեծութեր , կտարելապէս
առանց վրատելու պահված : Վրանսրզի տէրութե՛
կողմէն հսն նատող գործակալը այս հաղուագիւտ
բանը ծախուտ առաւ և Փարիզ խըրկեց , որ բնա-
կան պարագաներ ու գործակալը առ առ առ առ

կան պատմութեան թանգարանին մէջ պահպի :
— Ո տաքենական : Պառժէս անուն գաղղլացի եկեղեցականը՝ որ Փարիզու Աօռապօն ըստւած դպրատան մէջ Եշրոյական լեզուի դասասու է, սց տարի (1846) Շէպյուրի Դլէմսէն քաղաքը մէկ ճանապարհորդութիւն մը ըբաւ, ուստան վերաբերեալ նոր բաներ սորվելու և ժողվելու համար : Այն տեղ Ար Համարի Խէքքալ անուն երեւելի կարդացողին քովս Դլէմսէն քաղաքին հին պատմութիւնը կարդըմած . ուղեց մէկ օրինակը ձեռք ձգել. և Պ. Ք. Առվենեաք զօրապետին աղօնց որ միջնորդ ըլլաց այս դիրքիս համար, և ինքը անկեց ետքը ուրիշ գործերը աեսնելով Դուանատ դարձաւ : Պ. Ք. Վ. Վ. վշնեւաք ասոր լրած խնդիրքը կատարեց . յիշեալ գըքին մէկ օրինակը խրկեց Փարիզ, որ Պ. Պառժէս սին ձեռար հասաւ :

սիր ձեռքը հատաւ :
Այս գիրքս ձեռադիր է . վեց հարիւրէն աւելի
թղթահամար կը պարունակէ . և սկիզբ մէկ յառա-
ջաբան ծանօթողին մըն ալ ունի . որկէց կը հասկցվի
թէ գրքին և թէ գիրքը շնողին անունը : Այս յա-
ռաջարանութեանո թարգմանութիւնն է այս :
“ Փառք Աստուծոյ : Այս գիրքս , որուն անունն
է ընծայ Աստուրայ , իրեն հեղինակ կը ճանչնայ Դ-
պու Ապոտոլահ Ալյոսի Առոհամմէտ էլ Գէնասի
անուն իմաստուն իմածը . որուն Աստուծած սղորմի .
Օրինակեցաւ Դէմսէն , նոյն քաղաքին տայիք (նա-
խագահ) Աի Համսոի Աէքքալ իրաւագէտին հրա-
մանաւը . անկէց եռքը ընծայ խրկըլեցաւ կարդա-
ցող և խելացի Աի Պառմէսին , որուն խօսելու շը-
նորհքը տըլիստ է . իմաստուն մարդ է . իւր ժա-
մանակին վարդապետը և իւր գարուն մարդարիտն
է , որ Պուանսայի թագաւորներուն նստած փարիզ
քաղաքո կո ընակի . . . օրինակս առմեռաւ ։ ԵՇ

վարչութեալ զը բանագր . . . պղասացան գրավեցաւ 1844
վելքատէի չ ին (1846 նոյեմբեր 9) » :

Այս Սի Համարի Սէքքալ իմաստունը՝ Դլէմ-
սէնի երեւելի աղներէն է . և Տաճկաց երեւելի
կարդացողներուն մէկն է . իր ազգին մէջ հին ատե-
նը գտնուած իմաստուն մարդոց կը բնայ հաւասա-
րի :